

Inleiding

De verwachting is dat de Zeeuwse economie in 2024 een lichte groei laat zien. Er zijn echter nog steeds factoren die een verdere verduurzaming en groei in de weg staan, zoals de oorlog in de Rode Zee, het tekort aan arbeidskrachten en netcongestie.

Om het probleem van netcongestie aan te pakken hebben we als Provincie Zeeland het initiatief genomen om de Taskforce Zeeuwse Netoplossingen op te richten. Deze wordt in de uitvoering ondersteund door Impuls Zeeland. De bedoeling is om samen met ondernemers te zoeken naar slimme oplossingen en mogelijkheden die er wel zijn. Op 22 mei a.s. organiseert deze Taskforce een werksessie waar wordt gepresenteerd waarmee ondernemers concreet zelf aan de slag kunnen.

Ondernemers en maatschappelijke organisaties kunnen sinds 2 april ook inspiratie opdoen op het [Portaal Toekomstbestendig Ondernemen](#). Dit portaal is gelanceerd om mkb-ondernemers en maatschappelijke organisaties, zoals sportverenigingen, wegwijs te maken in de mogelijkheden om aan de slag te gaan met het verduurzamen van hun organisatie.

Ook als Provincie doen we het nodige voor ondernemers en organisaties. Via een Ondernemerstour, die al in Borsele, Kapelle en Wolphaartsdijk heeft plaatsgevonden, gaan we in gesprek en vertellen we over landelijke regelingen, subsidiemogelijkheden, hulplijnen en partners. Impuls Zeeland en Dockwize schuiven aan om hun aanbod toe te lichten. In de komende periode staan de gemeenten Goes, Noord-Beveland en Reimerswaal op de planning.

Zo werken we samen aan een toekomstbestendig Ondernemend Zeeland.

Jo-Annes de Bat, Gedeputeerde Provincie Zeeland

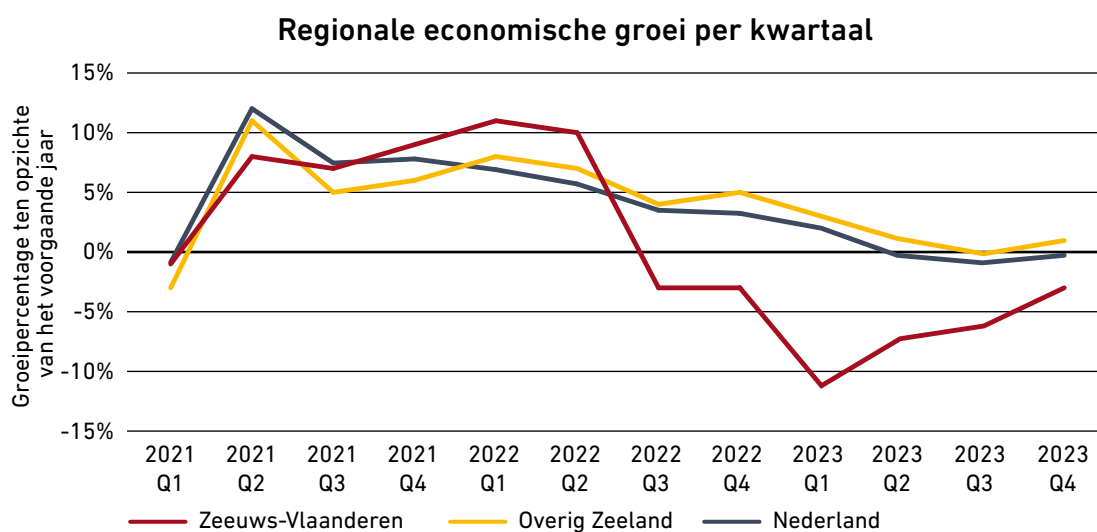

Economische groei

De hoge energieprijzen drukten in 2023 zwaar op de economische prestaties van de Nederlandse industrie, waardoor de economische groei vorig jaar in alle regio's lager uitviel dan in het jaar voordien.

Zeeland sloot het jaar af met een krimp van 0,8%. Deze lichte krimp is met name toe te schrijven aan de sterke aanwezigheid van energie-intensieve industrie in Zeeuws-Vlaanderen. Dankzij goede prestaties in de sectoren zorg, horeca en lichte industrie groeide de economie in Overig Zeeland in 2023 met 1,1%.

Met een groei van 9,5% ten opzichte van 2019 behoort Overig Zeeland tot de regio's die zich na de coronapandemie het sterkst herstelden.

Vooruitblik naar 2024

Economen van Rabobank verwachten voor 2024 een lichte groei voor alle regio's.

Voor de Zeeuwse deelregio's lopen de vooruitzichten erg uiteen. Overig Zeeland mag rekenen op een flinke herstelgroei in de landbouwsector, terwijl de transportsector in Zeeuws-Vlaanderen rekening moet houden met een krimp van 2,6%. Dat laatste is mede een gevolg van een afname van de economische bedrijvigheid in het havengebied van de Westerschelde ten gevolge van de oorlogsontwikkelingen in de Rode Zee.

Bronnen:

- [Economische Groei Nederland](#) (CBS)
- [Economische Groei Zeeland](#) (CBS)
- [De regionale economie 2023](#) (CBS)
- [Licht gunstige economische groeiverwachtingen](#) (RaboResearch)

Ondernemersvertrouwen¹

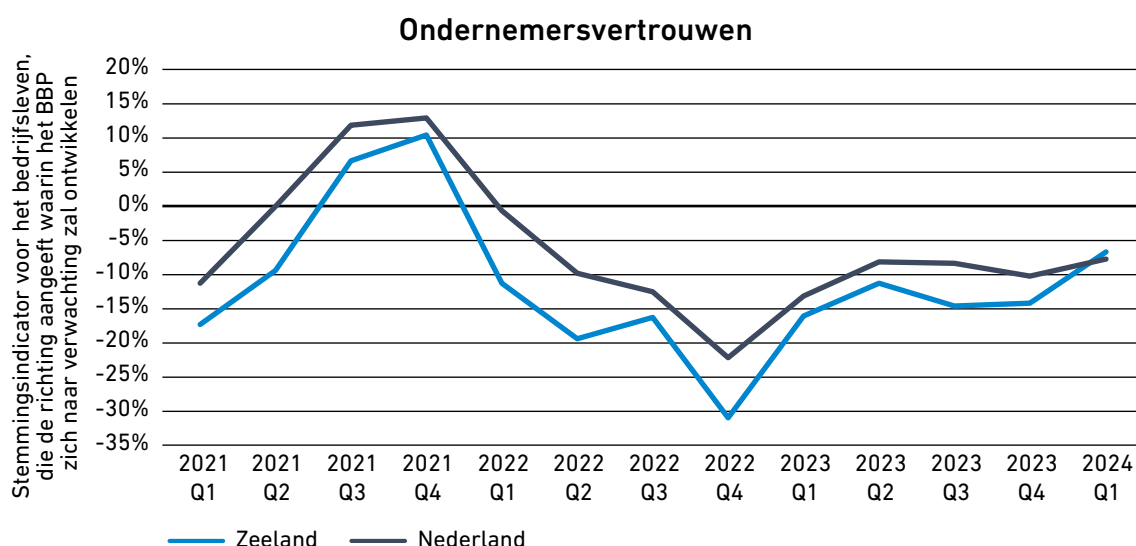
Het ondernemersvertrouwen is voor het negende kwartaal op rij negatief, maar wel een stuk positiever dan in het laatste kwartaal van 2023.

Ondernemers in de horeca zijn voor het derde kwartaal op rij negatiever gestemd dan het kwartaal daarvoor. Ook in de recreatiesector is men negatiever gestemd. Dit in tegenstelling tot het vorige kwartaal.

Positief gestemde ondernemers vinden we vooral terug in de zakelijke dienstverlening, maar die bedrijfstak is in Zeeland niet zo sterk vertegenwoordigd als horeca en toerisme.

Ondernemersvertrouwen wordt mede bepaald door de belemmeringen. Ruim een op drie ondernemers ervaart het tekort aan arbeidskrachten als belangrijkste belemmering. Daarnaast valt op dat het aantal ondernemers dat onvoldoende vraag als belangrijkste belemmering noemt wederom is gestegen.

Opvallend is dat het vertrouwen in Zeeland sneller uit het dal klimt dan in de andere provincies. Gevraagd naar belemmeringen geeft ruim 43% van de Zeeuwse ondernemers aan geen belemmeringen te ervaren, terwijl landelijk slechts 33% dit aangeeft. Mede daardoor komt de stemmingsindicator in het eerste kwartaal van 2024 voor Zeeland uit op -6,8. Dat is duidelijk minder negatief dan voor Nederland: -7,7.

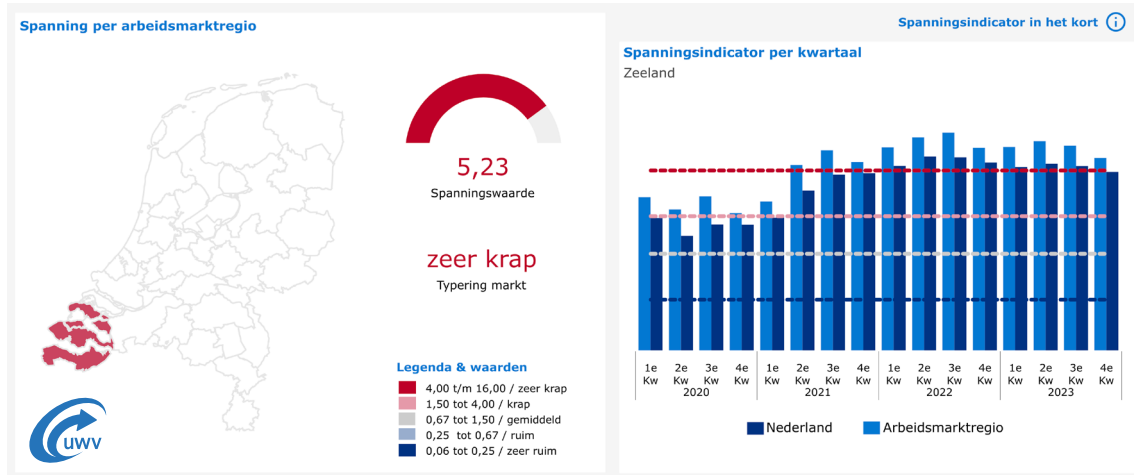
Bronnen:

- [Ondernemersvertrouwen](#) (CBS)
- [Conjunctuurenquête Nederland](#) (KvK)
- [Conjunctuurenquête, Belemmeringen Ondernemers](#) (CBS)

¹ Sinds 27 juli 2023 hanteert het Centraal Bureau voor de Statistiek een andere methode in de berekening van de stemmingsindicator "Ondernemersvertrouwen". Cijfers uit deze editie van het Zeeuws Economisch Bericht zijn daarom niet zomaar te vergelijken met die uit edities 1, 2, 3 en 4.

Arbeidsmarkt

De lichte economische krimp van 2023 heeft ervoor gezorgd dat de spanning op de arbeidsmarkt afgelopen kwartalen enigszins afnam, maar in Zeeland blijft die spanning de hoogste van Nederland. Het UWV heeft berekend dat er eind vorig jaar in Zeeland per kortdurende werkloze 5,23 openstaande vacatures waren.

Tegelijk stelt het Team Arbeidsmarktregio Zeeland vast dat er tegenover de dringende vraag naar werknemers in de sectoren techniek, zorg, onderwijs en horeca een aanzienlijk aantal mensen als langdurig werkloos staat geregistreerd.

Om deze mismatch aan te pakken hebben de dertien Zeeuwse gemeenten en aangesloten partijen als werkgevers (VNO-NCW Brabant Zeeland), werknemers (vakbonden) en onderwijsinstellingen, de krachten gebundeld in de 'Meerjarenagenda 2021-2025'. Aanpak en focus hierbij zijn drieledig: Een veerkrachtige arbeidsmarkt door begeleiding van werk naar werk; een inclusieve arbeidsmarkt door integratie van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt; een bovenregionale arbeidsmarkt door verbetering van de mobiliteit met aangrenzende regio's.

'Mijn redenering is: krapte is kiezen. En dat betekent eigenlijk dat we in de loop der tijd op het punt komen te staan - door de vergrijzing van de samenleving en alles wat dat met zich meebrengt - waarop de krapte structureel is. Dus wij moeten gaan nadenken wat we dan met de mensen die we hebben willen gaan doen en wat belangrijk is.'

Ton Wilthagen, Professor in Institutional and Legal Aspects of the Labour Market
(Tilburg University)

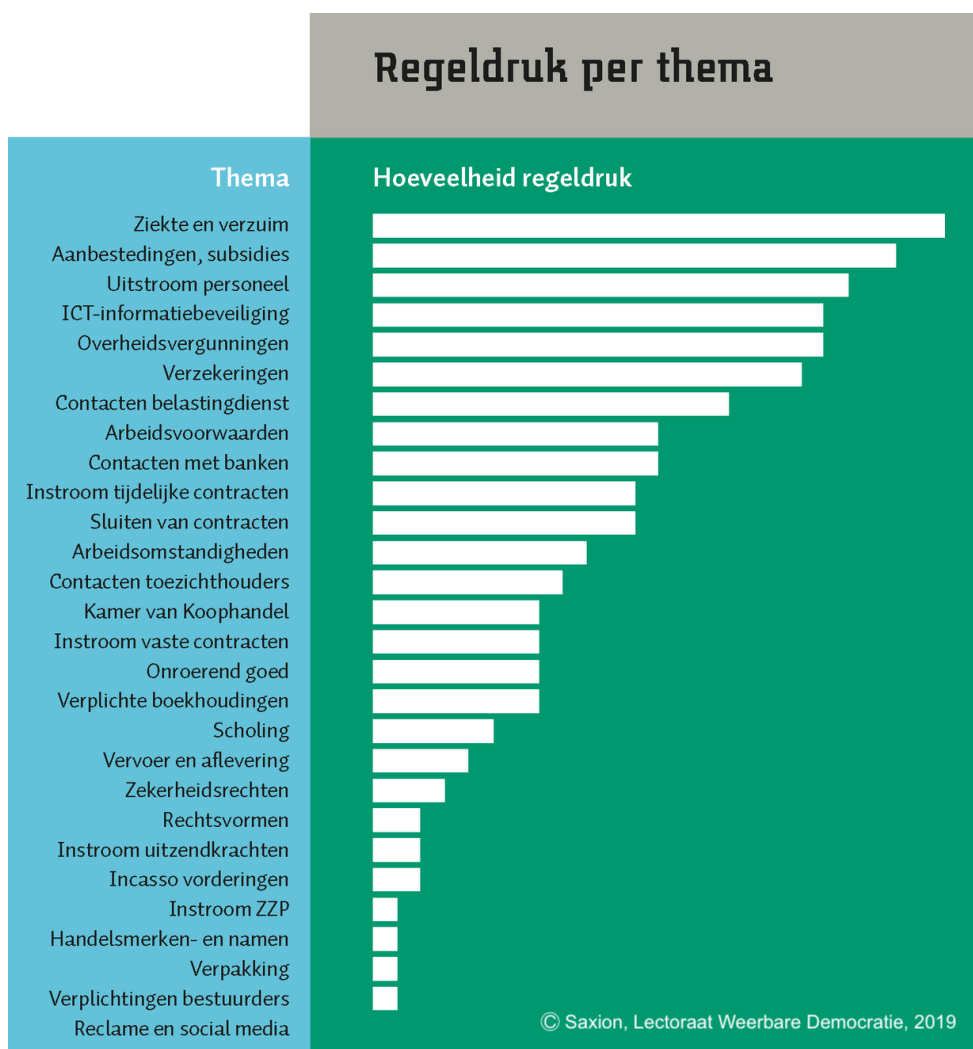
In het uitvoeringsplan 'Aan de slag in Zeeland' van Arbeidsmarktregio Zeeland is dit jaar het uitgangspunt: 'Anders kijken naar werk. Anders kijken naar kandidaten'. De aandacht voor Grijs Potentieel, zoals ABN-AMRO pensioengerechtigde doorwerkers noemt, sluit daarbij aan.

Bronnen:

- [Spanningsindicator](#) (UWV)
- [Meerjarenagenda 2021-2025](#) (Aan de slag in Zeeland)
- [Uitvoeringsplan Arbeidsmarktregio Zeeland 2024](#) (Aan de slag in Zeeland)
- [Hoogleraar Ton Wilthagen enthousiast over Zeeuwse aanpak](#) (Aan de slag in Zeeland)
- [Grijs Potentieel](#) (ABN-AMRO)

Regeldruk

Al in 2021 stelde [MKBNederland](#) al dat de regeldruk voor ondernemers schrikbarend stijgt. Dit leidde tot het zwartboek: [Regeldruk: het zand in de motor](#), waarin naast een beschrijving van de belemmerende regels, voorstellen werden geformuleerd om de beoogde doelen op een voor de ondernemer werkbare en betaalbare wijze te bereiken.

In haar jaarverslag van 2022 bevestigde het [Adviescollege Toetsing Regeldruk](#) al dat er vanuit de overheid te weinig aandacht is voor de regeldruk.

'Het is zorgwekkend dat niet duidelijk is wat mensen en bedrijven moeten doen om nieuwe wetgeving na te leven. De onderbouwing van die nieuwe wetgeving blijft daarmee een zorgenkind.'

Adviescollege Toetsing Regeldruk, Jaarverslag 2022

Ook gesprekken met Zeeuwse ondernemers tijdens de voorlichtingsmiddag over de uitvoering van de Europese *Corporate Sustainability Reporting Directive*, die Fooddelta Zeeland vorige maand organiseerde, leren dat de ervaren regeldruk en bijhorende kosten onveranderlijk toenemen. In het ergste geval leidt het bij de ondernemers tot passiviteit, omdat zij niet langer geloven dat het überhaupt mogelijk is om tijdig aan alle regels en voorwaarden te voldoen. Ann Deelen, belangenbehartiger arbeidsmarkt, bevestigt dat beeld in haar artikel op de website van VNO-Brabant. Zij beklemtoont dat sociale en inclusieve doelen daarmee op de helling komen te staan.

Op dit moment zien vooral landbouwers op tegen strengere milieunormen. Daarnaast kampen nijverheidsbedrijven met wetgeving die hen belet om creatieve oplossingen voor de netcongestie te implementeren. Ook zal nagenoeg iedere ondernemer binnenkort moeten rapporteren over de mate waarin hij of zij binnen de eigen waardeketen duurzaam onderneemt.

Prince Kunststof Infra produceert hoogwaardige PE koppelingen voor de gas- en waterleidingbedrijven.

De regeldruk is behoorlijk toegenomen. Enerzijds door (Europese) regelgeving en anderzijds door strengere eisen vanwege de klanten.

Zo moeten wij vandaag minstens voldoen aan:

- Registratie CO₂ emissie van goederen die van buiten de EU worden geïmporteerd;
- Registratie van gebruikte grondstoffen in **Madaster** in verband met het grondstoffenpaspoort;
- ISO 19001 en ISO 14001;
- CO₂-prestatieladder, waarvoor naast het bestaande managementsysteem een tweede vereist is.

Om de verlamme regeldruk het hoofd te bieden overwegen wij de aanwerving van een parttimer, maar wij weten nu al dat wij de extra kosten die daarmee gepaard gaan niet zullen kunnen doorberekenen aan de klanten. Het stelt ons voor een dilemma waar steeds meer mkb ondernemers vandaag mee worstelen.'

Kathleen Metz, CEO van **Prince Kunststof Infra Tholen**

Bronnen:

- [Regeldruk ondernemers stijgt schrikbarend](#) (MKB Nederland)
- [Regeldruk: het zand in de motor](#) (MKB Nederland)
- [Ervaren regeldruk bij mkb-ondernemers](#) (Saxion, Lectoraat Weerbare Democratie)
- [Jaarverslag 2022](#) (Adviescollege Toetsing Regeldruk)
- [Regeldruk werkt averechts op sociale en inclusieve doelen](#) (VNO-NCW Brabant Zeeland)
- [Wat moet het mkb met duurzaamheidsrapportage CSRD?](#) (Ondernemend Nederland)

Vestigingsklimaat

Ondanks de stijgende regeldruk voor ondernemers behoren de grootstedelijke regio's van Nederland tot de meest competitieve van de Europese Unie.

Met respectievelijke scores van 151,1 en 142,5 bekleden Utrecht en Zuid-Holland de plaatsen 1 en 2.

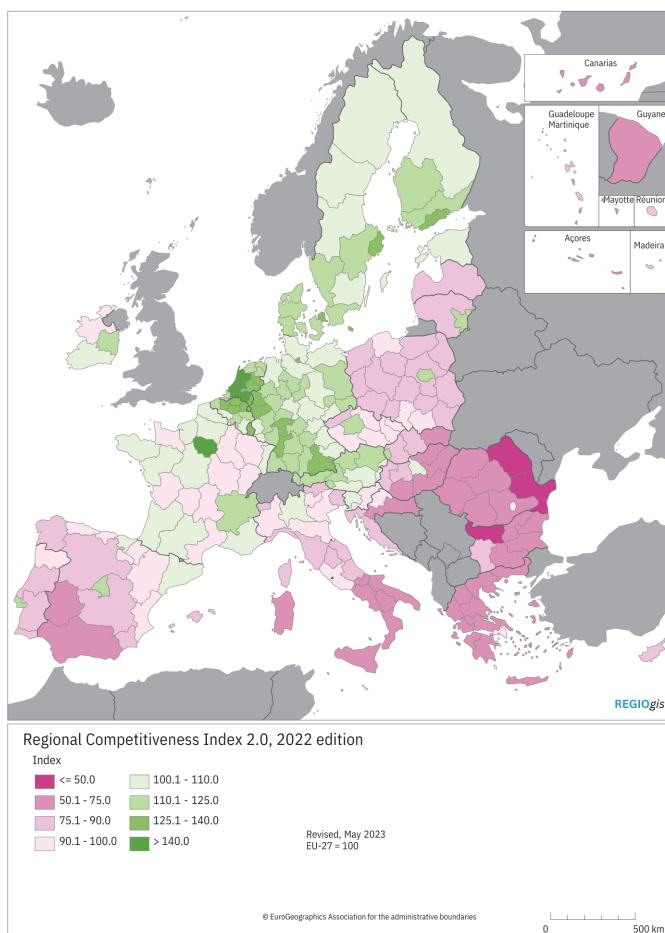
Met een score van 118,6 scoort Zeeland een stuk lager, maar wel nog steeds 18,6% hoger dan het EU-gemiddelde.

Nederlandse regio's danken hun sterke positie in hoge mate aan:

- macro-economische stabiliteit
- sterk uitgebouwde instituties
- technologische basisvoorzieningen

Wat vervoersinfrastructuur betreft, scoort Zeeland minder goed dan de andere Nederlandse regio's, maar via het [Pakket 'Wind in de Zeilen'](#) krijgen diverse projecten vorm die de verbinding van Zeeland met andere regio's zullen verbeteren. Naast de snellere IC-treinverbinding voor personenvervoer tussen Vlissingen en de Randstad komt er ook een nieuwe goederenverbinding tussen het havengebied aan de Westerschelde en Gent-Zeehaven. Bovendien komt er voor energietransport een nieuwe elektriciteitssnelweg onder de Westerschelde ten behoeve van de zware industrie in Zeeuws-Vlaanderen.

Vorige maand publiceerde VNO-NCW de resultaten van een QuickScan onder de grootste industriële bedrijven. Daarin geeft 87% van de respondenten aan dat de vertraagde aanleg van de energie-infrastructuur een groot obstakel is in de verduurzaming van hun bedrijfsprocessen. Twee derde van de respondenten geeft ook aan dat onzekerheid omtrent de vergunningverlening de nodige investeringen vertraagt. Dat het vestigingsklimaat in andere landen investeringen elders aantrekkelijk maakt wordt door een derde van de respondenten onderschreven.

'Netcongestie gaan wij niet oplossen, maar bedrijven helpen om op korte termijn het stroomnet slimmer te gebruiken: dát gaan we wel doen.'

Daniel Peyron, Programmamanager Netcongestie van Impuls Zeeland

Terwijl Stedin en TenneT via miljardeninvesteringen in het elektriciteitsnet oplossingen op de lange termijn uitwerken, heeft de Provincie Zeeland in samenwerking met de gemeenten, Impuls Zeeland, VNO-NCW, Smart Delta Resources, North Sea Port en vermelde infrastructuurbeheerders de [Taskforce Zeeuwse Netoplossingen](#) opgericht om het netcongestieprobleem op korte termijn te verlichten. Dat kan via een collectieve oplossing zoals een energiehub, of de uitwisseling van energie tussen twee bedrijven zoals Prince Infra en Multi-Tech dat in Tholen doen. Maar ook via individuele oplossingen wil de Taskforce faciliteren in het zoeken naar en implementeren van oplossingen.

'Uiteindelijk willen we de bedrijven stimuleren om zelf plannen te maken. Waar nodig kunnen we het proces versnellen of efficiënter organiseren.'

Daniel Peyron, Programmamanager Netcongestie van Impuls Zeeland

Netcongestiebijeenkomst op 22 mei 2024

Op woensdag 22 mei organiseert de Taskforce een bijeenkomst voor bedrijven waarin er een aantal concrete oplossingen interactief gepresenteerd zullen worden. Ook zullen TenneT en Stedin een update geven over het congestieonderzoek en wat congestie exact inhoudt.

Locatie: CineCity, Vlissingen

Tijdstip: 9.15u. – 12.00u. (ontbijtbuffet vanaf 8.15u.)

Aanmelden kan via deze link: <https://edu.nl/e6trj>

Bronnen:

- [EU Regional Competitiveness Index 2022](#) (European Commission)
- [Wind in de zeilen: zevende voortgangsrapportage](#) (Rijksoverheid)
- [Wind in de zeilen — Journaal Terugblik 2023](#) (Gemeente Vlissingen, YouTube video)
- [Klimaatbeleid in de industrie](#) (VNO-NCW)

Vooruitblik

door Siebe Riedstra,
Uitvoeringsregisseur Wind in de Zeilen (Zeeland)

Het pakket Wind in de zeilen is tot stand gekomen als compensatie voor het afblazen van de komst van de marinierskazerne naar Vlissingen. Dit pakket is samengesteld met het oog op investeringen in de kracht van en de kansen voor Vlissingen en Zeeland. Daarmee schept het randvoorwaarden voor een nog beter vestigingsklimaat in de regio.

Wind in de zeilen is opgebouwd uit vier hoofdsporen, die allen bijdragen aan een goed vestigingsklimaat:

- een rijksdienst;
  - investeren in kennis, onderwijs en onderzoek;
  - investeren in bereikbaarheid;
  - investeren in de Zeeuwse industrie en haven.
-
- Met de komst van de Justitieel Complex Vlissingen (JCV: dit omvat een extra beveiligde gevangenis met een zittingslocatie) en het Strategisch Kenniscentrum voor georganiseerde ondermijnende criminaliteit (stelt criminele weerberichten en adviezen op over internationale ondermijnende activiteiten, zoals wapenhandel, mensenhandel, drugs etc.) herbergt Zeeland (op termijn) twee nieuwe rijksdiensten. Het JCV levert ongeveer 500 banen op voor de regio. Daarnaast leveren deze unieke organisaties spin-off op voor heel Zeeland. Zowel in (media)aandacht als in kennisclustering.
  - De vestiging van het Delta Climate Center op de Kenniswerf in Vlissingen maakt Zeeland aantrekkelijker voor studenten. Dit voor Nederland unieke instituut combineert onderzoek, onderwijs en toepassingen voor bedrijven op de thema's water, energie en voedsel. Studenten ontwikkelen zich via de doorlopende leerlijn mbo-hbo-wo (gerekend wordt met 170 studenten extra per jaar). Tevens biedt het Scalda en HZ University of Applied Sciences kans op nieuwe opleidingen. Gespreid over een periode van tien jaar kan dit het fte-equivalent van 100 nieuwe arbeidsplaatsen opleveren. Deze samenwerking versterkt het ecosysteem voor start-up en scale-up bedrijven. Het aantrekken van jongeren en jonge gezinnen is een belangrijke voorwaarde voor dit specifieke vestigingsklimaat.
  - Door het versnellen van de Intercity van en naar de Randstad investeren we in een betere bereikbaarheid van Zeeland. Dit levert een kortere reistijd op voor de (Zeeuwse) reiziger. Met de versnelling van het project Rail Gent-Terneuzen wordt het goederenspoor in de Kanaalzone naar Gent versterkt. Dit leidt tot duurzamer vervoer van en naar de havenbedrijven.
  - Via Wind in de zeilen zijn er drie onderzoeken opgeleverd, die de verduurzaming van de industrie in Zeeland kunnen versnellen. Om terugdringing van de CO₂-uitstoot te bewerkstelligen, is elektrificatie van de productieprocessen noodzakelijk. Uitbreiding van de netcapaciteit (380kV) in Zeeuws-Vlaanderen is een must. Daarmee worden netcongestieproblemen getackeld. Het inzetten op klimaatneutrale productie maakt de concurrentiepositie van de Zeeuwse (haven) industrie sterker.

Zodoende geeft Wind in de zeilen een impuls aan het vestigingsklimaat in Zeeland en Vlissingen. Innovatievere bedrijvigheid, hoogwaardige werkgelegenheid en een jongere samenstelling van de bevolking hebben een bredere, meer structurele impact op de sociaal-economische structuur van Vlissingen en Zeeland.

Ook zijn er nog aanpalende Wind in de zeilen-projecten opgezet. Op gebied van arbeidsmarkt in Vlissingen (omscholing van werkzoekenden) en in de zorg (opleiden van samen ruim 40 huisartsen en physician assistants in Zeeland en de ontwikkeling van het unieke concept Kerngezond Vlissingen: een samenwerking in de wijk van huisarts, wijkzorg en buurtteams gericht op het voorkomen van zorg en het inzetten op positieve gezondheid, met uitrol naar de rest van Zeeland). Het streven is om ook met deze projecten vooral in Vlissingen meer welvaart en welzijn te brengen.

Als niet te onderschatten bijvangst helpt het pakket Wind in de zeilen de relatie tussen rijk en regio verstevigen. Deze op basis van vertrouwen functionerende verbinding tussen Zeeland en Den Haag draagt ook op andere onderwerpen bij aan de zichtbaarheid van de regio en de kansen voor een beter vestigingsklimaat in Zeeland.

Ook in de komende periode blijven partijen werken aan Wind in de Zeilen. Zo wordt komend (half) jaar:

- een besluit genomen over de 2^e stap van de Intercity-versnelling van de Randstad naar Vlissingen;
- DCC verder vorm gegeven en zichtbaar gemaakt;
- de gunning voor de bouw van het JCV vermoedelijk afgerond;
- een verbeterde aanpak voor de omscholing van werkzoekenden richting de arbeidsmarkt uitgerold;
- gestreefd naar de afronding van een breed gedragen ontwerp voor het voorplein van het station Vlissingen;
- een aantal pilots vanuit het living lab Slimme Mobiliteit onderzocht en getest voor uitrol in de rest van Nederland.

Het Zeeuws Economisch Bericht is een uitgave van de Provincie Zeeland, Impuls Zeeland, Economic Board Zeeland en het HZ Kenniscentrum Ondernemen & Innoveren.

Wilt u reageren op dit Zeeuws Economisch Bericht, stuur dan een bericht naar economie@zeeland.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van de economische ontwikkelingen binnen Zeeland en het Zeeuws Economisch Bericht blijven ontvangen? Laat dan uw contactgegevens achter: [Zeeuws Economisch Bericht \(formdesk.com\)](http://ZeeuwsEconomischBericht(formdesk.com)).